

ประสบการณ์ทางจิตใจของผู้สูงอายุในการดำเนินชีวิตท่ามกลาง
ความเปลี่ยนแปลงของย่านชุมชนเก่า ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่¹
Psychological Experiences of the Elderly about Living Amidst
Dynamics of Change in the Old Communities of Chiang Mai
Municipality¹

ภัทรานิษฐ์ จิตสำรวย², อารยา ผลัญญา³
Patranit Jitsamruai², Araya Pontanya³

Received: October 29, 2022

Revised: February 25, 2023

Accepted: February 28, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงคุณภาพนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสบการณ์ทางจิตใจของผู้สูงอายุเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของย่านชุมชนเก่า ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ โดยใช้การวิเคราะห์เชิงปรากฏการณ์วิทยาแบบตีความ คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันแบบเฉพาะเจาะจง ผู้ให้ข้อมูลคือ ผู้สูงอายุที่เกิด เด็บโต และยังคงมีศักยภาพในการทำกิจกรรมประจำวันได้ด้วยตนเองในบริเวณย่านชุมชนเก่า ย่านการค้าถนนเจริญเมืองและสถานีรถไฟ ซึ่งมีประสบการณ์การดำเนินชีวิตท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของย่าน จำนวน 4 ราย อายุระหว่าง 72-80 ปี ทำการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง ผลการวิจัยพบ 5 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) ผู้สูงอายุกับสายสัมพันธ์เชื่อมโยงกับผู้คนในย่านชุมชนเก่า 2) ผู้สูงอายุกับความรักและผูกพันต่อย่านชุมชนเก่า 3) ผู้สูงอายุกับความสร้างสรรค์ในการดำรงคุณค่าในวัยเกษียณผ่านงานและวิถีชีวิต 4) ผู้สูงอายุกับความไม่ลงรอยในการดำเนินชีวิตในย่านชุมชนเก่า และ 5) ผู้สูงอายุกับการเรียนรู้ความเปลี่ยนแปลงของตนเองและสภาพแวดล้อม ผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการค้นคว้าอิสระเรื่อง “ประสบการณ์ทางจิตใจของผู้สูงอายุในการดำเนินชีวิตท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของย่านชุมชนเก่า ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่” ในหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาจิตวิทยา สาขาจิตวิทยาการปรึกษา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (This article is a part of Independent study title “Psychological Experiences of the Elderly About Lived Amidst Dynamics of Change in the Old Communities of Mueang Chiang Mai District” in Master of Science, Department of Psychology in Counseling Psychology, Faculty of Humanities, Chiang Mai University)

² นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาจิตวิทยา สาขาจิตวิทยาการปรึกษา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (Students Master of Science, Department of Psychology in Counseling Psychology, Faculty of Humanities, Chiang Mai University) E-mail: patranityam@gmail.com

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (Assistant Professor Dr., Department of Psychology, Faculty of Humanities, Chiang Mai University) E-mail: araya.p@cmu.ac.th

ผู้สูงอายุมีอารมณ์ความรู้สึกและความคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของย่านชุมชนเก่าที่ตนเองอาศัยอยู่มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันทั้งด้านบวกและด้านลบ และปรับตัวทั้งภายในและภายนอกพร้อมกันโดยอาศัยทรัพยากรภายในพื้นที่ ได้แก่ สัมพันธภาพ สภาพแวดล้อม และกิจกรรมที่เป็นมิตรทำให้การดำเนินชีวิตช่วงวัยสูงอายุเป็นไปในทิศทางบวก ผลการวิจัยดังกล่าวนำไปสู่ข้อเสนอแนะที่ให้แนวทางการเอื้ออำนวยสุขภาวะที่ดีของผู้สูงอายุท่ามกลางความเป็นเมืองและสังคมสูงวัยโดยสมบูรณ์ของประเทศไทยได้ตามความเหมาะสม โดยมุ่งพิจารณาทั้งมิติด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่ผู้สูงอายุแต่ละรายใช้ชีวิตประจำวัน

คำสำคัญ: ประสบการณ์ทางจิตใจ, สังคมสูงวัย, การวิเคราะห์เชิงปรากฏการณ์วิทยาแบบตีความ

Abstract

This qualitative research aimed to explore the psychological experiences of older adults living amidst the dynamics of change in the old communities of Chiang Mai Municipality by using interpretative phenomenological analysis (IPA). The participants were selected by the purposive homogeneous sampling method. The informants were four older adults, aged 72-80, who grew up and spent their lives in Chiang Mai Municipality's Charoen-Muang Road and Railway Station. The data was collected via an in-depth semi-interview. The analysis revealed five main themes emerging from the data: 1) strong connections with others in the old communities; 2) love and attachment to their place in the old communities; 3) creativity for the existence of value in retirement life through work and lifestyle; 4) discord over the current situation in the old communities; and 5) learning about changing oneself and the environment. The findings suggest that older adults have both positive and negative emotions and thoughts about their experiences living amidst the dynamics of change in their old communities. Furthermore, older adults have adapted both internally and externally, constructing positive representations of the elderly through community resources such as relationships, the environment, and age-friendly activities. The study draws attention to emotions and thoughts older adults have experienced in everyday life that are related to biological, psychological, social, and spiritual dimensions, especially social and cultural contexts. The findings of this study can be applied to build a positive outcome of well-being amid urbanization and an aging society in Thailand.

Keywords: Psychological Experiences, Aging Society, Interpretative Phenomenological Analysis

บทนำ

สังคมโลกล้วนตระหนักและเตรียมตัวต่อการณ์ที่มีประชากรโลกเข้าสู่วัยสูงอายุเพิ่มขึ้น โดยประเทศไทยอยู่ระหว่างการเปลี่ยนผ่านจากสังคมผู้สูงอายุเข้าสู่สังคมสูงอายุโดยสมบูรณ์ (Completely Aged Society) ตามเกณฑ์ขององค์การสหประชาชาติ จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับภาวะสูงวัยอย่างมีสุขภาพดี (Healthy Aging) อันเป็นกระบวนการพัฒนาและคงไว้ซึ่งความสามารถในการดำเนินกิจกรรมเพื่อการมีสุขภาพของผู้สูงอายุซึ่งเกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์ต่อกันระหว่างปัจจัยด้านพันธุกรรมและลักษณะทางสุขภาพกับปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม (ประเสริฐ อัสสันตชัย, 2562; ปานเนตร ปางพุดพิงศ์, 2562) ในปัจจุบันรายงานสถิติผู้สูงอายุทั้งหมดทั่วประเทศระบุว่า มีผู้สูงอายุจำนวน 12,116,199 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 18.30 ของประชากรทั้งหมด (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2565) โดยจังหวัดเชียงใหม่มีผู้สูงอายุมากที่สุดในภาคเหนือ จำนวน 333,692 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 18.75 ของประชากรทั้งจังหวัด และติดอันดับ 3 ใน 5 ของจังหวัดที่มีผู้สูงอายุมากที่สุดในประเทศ (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2563)

ทั้งนี้เมื่อสังเกตการเติบโตของจังหวัดเชียงใหม่จะเห็นได้ว่าพื้นที่ต่าง ๆ มีการเปลี่ยนแปลงแบบไม่หยุดนิ่ง บริบทที่แวดล้อมผู้สูงอายุจึงแตกต่างไปจากช่วงชีวิตที่ผ่านมา โดยอาจเกิดจากการขยายตัวของความเมือง (Urbanization) ด้วยเพราะเป็นศูนย์กลางของภาคเหนือจึงได้ผลกระทบจากการปรับเปลี่ยนรูปแบบของเมืองแทบทุกมิติที่ส่งผลต่อวิถีชีวิต ความคิด มโนทัศน์ของคนในพื้นที่เกี่ยวกับคุณค่า ความหมายในชีวิต และสิ่งรอบ ๆ ตัว (สามารถ สุวรรณรัตน์, 2558) โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สูงอายุที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ เนื่องจากบริเวณนี้เคยเป็นเมืองขนาดใหญ่ที่สุดในภาคเหนือและเทศบาลนครแห่งแรกของประเทศ รวมถึงมีความเจริญ ความหนาแน่น และเกิดการขยายตัวของเมืองอย่างต่อเนื่องยาวนาน (ทศพล คชสาร, 2557) ซึ่งความเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเมืองดังกล่าวส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตช่วงวัยสูงอายุทำให้วิถีชีวิตกลายเป็นปัจเจกบุคคลมากยิ่งขึ้น ขาดความช่วยเหลือเกื้อกูลกันในแบบเดิม (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, 2562) ซึ่งพื้นที่ที่ไม่เคยหยุดนิ่งและเปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขและเหตุการณ์ของยุคสมัยย่อมทำให้ผู้สูงอายุต้องเผชิญหน้ากับคนกลุ่มใหม่ที่ไม่นับเคยทำให้รู้สึกแปลกแยกและห่างเหิน (Burns et al., 2012) อย่างถึงใน นฤพันธ์ ตัวงวิเศษ, 2565) ถึงอย่างนั้นการสูงวัยในที่อยู่อาศัยเดิม (Aging in Place) หรือการที่ผู้สูงอายุไทยสามารถยังคงอยู่อาศัยในที่อยู่อาศัยเดิมของตนเองได้โดยไม่จำเป็นต้องย้ายออกไปอยู่อาศัยที่อื่นแม้ว่าอายุจะเพิ่มมากขึ้นทำให้เกิดความรู้สึกรู้สึกผูกพัน ความปลอดภัย และความเชื่อมโยงเข้ากับพื้นที่ เนื่องจากมีความคุ้นเคยกับบ้านและชุมชน ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับความรู้สึกปรารถนาที่จะมีตัวตน มีอิสระ มีความสัมพันธ์ที่คอยช่วยเหลือเอื้ออาทรและมีบทบาทในพื้นที่อันคอยเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อช่วงสุดท้าย (Wiles et al., 2011)

ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่มีย่านชุมชนเก่า จำนวน 4 แห่ง ซึ่งเป็นพื้นที่ทางกายภาพที่แสดงออกถึงลักษณะของการตั้งถิ่นฐานหรือการก่อกำเนิดที่แตกต่างกันตามบริบทแวดล้อมและมีพัฒนาการเชิงพื้นที่ที่ต่อเนื่องมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งประจักษ์ได้จากทั้งสภาพทางกายภาพที่โดดเด่นและสภาพทางสังคมวัฒนธรรม ประกอบควบคู่กันอย่างเหมาะสมภายใต้บริบทสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างและสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ (กองจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม, 2565)

ระบุไว้ว่าเป็นรหัส CM-0102 ถึง CM-0105 โดยรหัส CM-0102 ชื่อ “ย่านการค้าถนนวิชัยนาหน” รหัส CM-0103 ชื่อ “ย่านการค้าถนนเจริญเมืองและสถานีรถไฟ” รหัส CM-0104 ชื่อ “ย่านถนนราชพรรคและถนนสิงหราช” และรหัส CM-0105 ชื่อ “ย่านสี่แยกตลาดข้างเผือก” (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2565) สิ่งที่น่าสนใจจากการทำความเข้าใจประวัติศาสตร์เชิงพื้นที่พบว่าย่านการค้าถนนเจริญเมืองและสถานีรถไฟ ถือเป็นอาณาบริเวณซึ่งเกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่ควบคู่กับพัฒนาการความเป็นเมืองของเชียงใหม่มานับตั้งแต่เคยเป็นเมืองโบราณแห่งดินแดนล้านนาจนกระทั่งกลายเป็นศูนย์กลางสำคัญในภาคเหนือ ทว่าในปัจจุบันเกิดความเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่ในหลายด้านทั้งด้านสุนทรียภาพ ด้านตัวแทน ด้านความหายาก ด้านความสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม สถานที่ ขนบธรรมเนียมประเพณี แนวปฏิบัติวิถีชีวิตของผู้คน กลุ่มเชื้อชาติ การสักการบูชาและพิธีกรรมทางศาสนา (สำนักอัยการสูงสุด, 2558) จนกระทั่งย่านชุมชนแห่งนี้มีความซบเซาลงจึงส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจในพื้นที่ ซึ่งปัจจัยการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญต่อการปรับตัวของผู้สูงอายุที่อาศัยในชุมชนเมืองเชียงใหม่ (มะลิวัลย์ บุชขงค์, 2544) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและชัดเจนในหลายด้านของย่านชุมชนแห่งนี้ ทั้งในแง่วิวัฒนาการเชิงพื้นที่ที่สัมพันธ์กับความเป็นเมืองของจังหวัดเชียงใหม่และยังคงได้รับอิทธิพลจากความผันผวนทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม การเมือง ตลอดจนความสัมพันธ์ของประชากรต่างรุ่นที่เกิดขึ้นในพื้นที่จึงอาจส่งผลการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในย่านชุมชนแห่งนี้ได้อย่างเห็นได้ชัดเมื่อเปรียบเทียบกับย่านชุมชนเก่าอื่น ๆ

จากที่กล่าวมาข้างต้น ด้วยพัฒนาการและการปรับตัวช่วงวัยผู้สูงอายุที่คู่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมอย่างแนบเนียนและตลอดเวลาตั้งที่ความเป็นเมืองตามแนวคิดของ Lefebvre ได้ย้าชัดถึงวิธิตดและการแสดงออกของมนุษย์ว่าเกิดจากความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ อันประกอบด้วยพื้นที่ทางกายภาพ พื้นที่ทางความคิด และพื้นที่ทางสังคม เหล่านี้เป็นกลไกสำคัญสำหรับความเป็นอยู่ของทุกคนในสังคมทำให้พื้นที่หนึ่ง ๆ เต็มไปด้วยความหมายและประสบการณ์ที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาตามบริบทของยุคสมัย (Lefebvre, 1991) ผู้วิจัยจึงเกิดคำถามว่าความรู้สึกนึกคิดของผู้สูงอายุเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่เป็นอย่างไร ดังนั้นจึงเลือกที่จะศึกษาประสบการณ์ทางจิตใจของผู้สูงอายุในการดำเนินชีวิตท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของย่านการค้าถนนเจริญเมืองและสถานีรถไฟ โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพที่เรียกว่าการวิเคราะห์เชิงปรากฏการณ์วิทยาแบบตีความ (Interpretative Phenomenological Analysis; IPA) ซึ่งตั้งอยู่บนฐานคิดเชิงทฤษฎีของแนวคิดปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology) อรรถปริวรรตศาสตร์ (Hermeneutics) และการศึกษาเฉพาะบุคคล (Idiography) (Smith, 2019) เพื่อหวังว่าจะทำให้ทราบถึงประสบการณ์ทางจิตใจของผู้สูงอายุเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของย่านชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ทั้งผ่านมุมมองของผู้สูงอายุเองร่วมกับการตีความของผู้วิจัย โดยมีการพิจารณาบริบทที่เฉพาะเจาะจงร่วมด้วย

การทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมที่สำคัญกับการศึกษาผู้สูงอายุ โดยเน้นการทำความเข้าใจ พัฒนาการของผู้สูงอายุและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ทางจิตใจของผู้สูงอายุซึ่งเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม โดยได้มีการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่ศึกษาเช่นกัน ดังนี้

ย่านการค้าถนนเจริญเมืองและสถานีรถไฟ เขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของริมแม่น้ำปิง หากนับจากถนนเจริญเมืองไปทางทิศตะวันตกจะเห็นคอยสุเทพเป็นจุดสำคัญ เป็นการรวมตัวของนายทุนและกลุ่มพ่อค้า การมาถึงของเส้นทางรถไฟ และการกระจายสินค้าระหว่างกรุงเทพฯ กับเมืองต่าง ๆ ในเขตตอนบนของประเทศไทย ส่งผลให้ผู้คนหลากหลายเชื้อชาติเดินทางเข้ามาทำการค้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวจีนจากกรุงเทพฯ ที่ทยอยเข้ามาตั้งถิ่นฐานเพื่อทำมาหากินจนกลายเป็นชุมชนพาณิชย์กรรมที่ก่อตัวขึ้นจากการพัฒนาเส้นทางรถไฟและตลาด ซึ่งเดิมทีสองฟากถนนเต็มไปด้วยอาคารแถวไม้สองชั้นและมีลวดลายการประดับตกแต่งแบบสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้องกับรถไฟที่มีลักษณะเฉพาะเรียงรายกัน (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2565) เห็นได้ว่าย่านชุมชนเก่าแห่งนี้ถือเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญทางเศรษฐกิจของเมืองเชียงใหม่ที่ยึดโยงกับบทบาทของนายทุนพ่อค้าอย่างเหนียวแน่น ที่ดินเคยถูกใช้ในหลากหลายลักษณะทั้งที่พักอาศัย สถานิชนสงฆ์ โดยเป็นสถานีรถไฟ รวมถึงบริเวณอุตสาหกรรมแบบเบาและปานกลางที่กระจุกตัวและค่อนข้างแออัดมากกว่าย่านอื่น ๆ ซึ่งมีผู้คนทุกชนชั้น ชาติพันธุ์ อาชีพ การศึกษา เศรษฐภาพ และทุกวัย อาศัยอยู่ในพื้นที่และล้วนเผชิญกับโลกาภิวัตน์ (Globalizations) ในหลากหลายรูปแบบและระดับอัตราที่แตกต่างกันออกไป (ปลายอ้อ ชนชนนท์, 2529; ไพโรจน์ คงทวีศักดิ์, 2563; อภิชาติ ศรีอรุณ, 2520) แม้ว่าในปัจจุบันย่านชุมชนเก่าแห่งนี้จะไม่ได้เป็นชุมชนพาณิชย์กรรมที่เฟื่องฟูและมีความก้าวหน้าด้านคมนาคมกว่าพื้นที่อื่น ๆ แต่ก็กลายเป็นชุมชนเมืองที่มีถนนเชื่อมต่อกับพื้นที่อื่น ๆ อย่างเป็นโครงข่ายทำให้หน่วยงานของภาครัฐและภาคเอกชนเข้ามาตั้งอยู่ อาทิ โรงพยาบาล ค่ายทหาร โรงเรียน ธนาคาร หมู่บ้านจัดสรรและคอนโดมิเนียม ตลอดจนกิจการตามสมัยนิยมสำหรับคนรุ่นใหม่ผุดขึ้นจำนวนมาก และคอยดึงดูดบรรดาคนนอกทั้งกลุ่มนักศึกษา นักรูทกิจ และนักท่องเที่ยวเข้ามาใช้งานดับ บาร์ คาเฟ่ แกลเลอรี ชัก-อบ-แห้งตัวน โรงแรม นวดสปา ร้านอาหารต่างชาติ ซูเปอร์มาร์เก็ตขนาดเล็กขนาดใหญ่ โดยอาคารสถานที่ดังกล่าวนี้ต่างก่อสร้างทับบนสถาปัตยกรรมและที่ว่างเดิมซึ่งกระจายตัวอยู่ตามตรอกซอกซอยประกออบกับกิจการดั้งเดิมของคนในพื้นที่หรือร้านค้าเก่าแก่สำหรับคนในท้องถิ่นจนกลายเป็นอีกลักษณะเฉพาะตัวที่น่าสนใจของย่านชุมชนเก่าแห่งนี้ที่ผู้คนมากยุคหลายรุ่น (Generation) ใช้ชีวิตประจำวันอยู่ร่วมกัน ดังนั้นจะเห็นได้ว่าย่านการค้าถนนเจริญเมืองและสถานีรถไฟเป็นย่านชุมชนเก่า ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ที่มีความเป็นมาของท้องถิ่นควบคู่กับวิวัฒนาการความเป็นเมืองของเชียงใหม่โดยตรง และยังไม่มีการศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับประสบการณ์สูงวัยโดยอาศัยแง่มุมจิตวิทยาในการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมมากนัก ทั้งนี้ผู้วิจัยทำการศึกษานำร่องอย่างไม่เป็นทางการพบว่า ในพื้นที่นี้มีผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในถิ่นเดิม (Aging in Place) เป็นจำนวนมากและจำเป็นต้องปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางลักษณะทางกายภาพและสังคมอย่างรวดเร็ว โดยกลุ่มเป้าหมายที่สามารถให้ข้อมูลเชิงลึกถึงประสบการณ์

ของผู้สูงอายุในการดำเนินชีวิตท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของย่านชุมชนเก่า ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ที่ตนเองอาศัยอยู่นี้ได้คืออาจเป็นผู้สูงอายุที่มีตั้งรกรากและประกอบอาชีพเพื่อหาเลี้ยงตนเอง รวมถึงตัดสินใจดำเนินชีวิตวัยเกษียณ ซึ่งมีประสบการณ์การดำเนินชีวิตท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของย่านการค้าถนนเจริญเมืองและสถานีรถไฟ

จิตวิทยาพัฒนาการวัยสูงอายุ หมายถึง องค์ความรู้ทางจิตวิทยาและกลุ่มทางความคิดอื่น ๆ ที่มีความเชื่อมโยงกันอันมุ่งอธิบาย คาคการณ์ หรือมีส่วนช่วยทำนายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในวัยสูงอายุ ผู้วิจัยอ้างอิงทฤษฎีจากงานของ Schroots (1996) ซึ่งได้ยกตัวอย่างทฤษฎีและแนวคิดทางจิตวิทยาที่ถูกนำมาใช้อธิบายเกี่ยวกับพัฒนาการช่วงวัยสูงอายุอย่างแพร่หลาย ดังเช่น

ทฤษฎีงานตามขั้นพัฒนาการ (Developmental Tasks Theory) ตามแนวคิดของ Havighurst อธิบายว่า บุคคลจะมีงานสำคัญประจำช่วงอายุท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงตลอดชีวิต โดยงานสำคัญดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องกับมิติทางชีวภาพ (ความเจริญเติบโตด้านร่างกาย) มิติจิตใจ (ความปรารถนา/การให้คุณค่า) และมีวัฒนธรรม (ความคาดหวังของสังคม) ซึ่งการที่บุคคลได้ทำงานสำคัญประจำช่วงอายุที่ตรงตามวัยของตนเองจะทำให้มีความสุข ประสบความสำเร็จ และไม่เผชิญกับความทุกข์ยากมากนัก ทฤษฎีนี้แบ่งพัฒนาการของบุคคลตามช่วงอายุออกเป็น 6 ขั้น ตั้งแต่วัยทารกถึงวัยชรา โดยผู้สูงอายุอยู่ในขั้นที่ 6 คือ บุคคลที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป โดยคร่าวแล้ว ผู้สูงอายุจะมีงานสำคัญประจำช่วงอายุคือการเลือกมีส่วนร่วมทางอารมณ์ความรู้สึก แบ่งปันความคิด แลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกับผู้อื่น การตั้งเป้าหมายหรือวางแผนระยะยาวที่มั่นคง การหาข้อมูลประกอบการตัดสินใจอย่างอิสระและตรงกับความสามารถ ความถนัด รวมถึงทรัพยากรที่มีอยู่ โดยทฤษฎีงานตามขั้นพัฒนาการนี้ได้ถูกนำไปต่อยอดในทฤษฎีกิจกรรม (Activity Theory) ตามแนวคิดของ Cumming and Henry ที่ใช้อธิบายสถานภาพทางสังคมของผู้สูงอายุ โดยมีความเชื่อว่าการได้ทำกิจกรรมซึ่งเป็นปฏิสัมพันธ์กับตนเอง ผู้อื่น ชุมชน หรือสังคมอย่างเหมาะสม และการยังคงดำรงอยู่ในบทบาทหนึ่ง ๆ อย่างสม่ำเสมอจะทำให้ผู้สูงอายุสามารถปรับตัวได้ดี และมีความพึงพอใจในการดำเนินชีวิตต่อไป

ทฤษฎีข้ามพ้นตัวตน (Gerotranscendence Theory) ตามแนวคิดของ Tornstam หรือเรียกว่า ภาวะธรรมทัศน์ตามงานวิชาการในประเทศไทย อธิบายว่า ผู้สูงอายุถือเป็นวัยแห่งการโยกย้ายวิสัยทัศน์ โดยจะหันมาสนใจในนามธรรมมากกว่ารูปธรรม โดยมีการเปลี่ยนแปลงของภววิทยาใน 3 มิติ ได้แก่ 1. มิติการมองโลก (Cosmic Level) คือ ผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการรับรู้ชีวิต วัตถุ เวลา และพื้นที่ โดยมีความรู้สึกขอบพอนในอดีตและการร่ายล้อมไปด้วยลูกหลานหรือคนที่มีอายุน้อยกว่า สามารถยอมรับต่อโชคชะตาของตนเอง สื่อสารและเชื่อมโยงกับสิ่งรอบตัวอย่างมีจิตวิญญาณได้มากขึ้น นอกจากนี้ยังปราศจากความกลัวความตายอันเป็นสิ่งที่ต้องเผชิญในอนาคต 2. มิติการมองตนเอง (Self) คือ ผู้สูงอายุมีการค้นพบแง่มุมชีวิตทั้งด้านบวกและด้านลบ การยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง (Self-Centeredness) น้อยลง และมีการก้าวข้ามตัวตนมากขึ้น รวมถึงย้อนกลับไปเป็นเด็กอีกครั้ง และตระหนักได้ว่าชีวิตเป็นของตนเองและตนเองได้มีชีวิตที่ดีและได้ทำดีที่สุดแล้ว และ 3. มิติความสัมพันธ์ทางสังคมและรายบุคคล (Social and Individual Relations) คือ ผู้สูงอายุให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์แบบผิวเผินน้อยลงและมีความต้องการความสัมพันธ์

มากขึ้น เริ่มละความสนใจเกี่ยวกับวัตถุได้สำเร็จ มีความเข้าใจความแตกต่างระหว่างตัวตนกับ
บทบาทมากขึ้น รวมถึงสามารถสะท้อนความรู้สึกของผู้อื่นได้ดี ภาวะธรรมชาติคนได้ปรับเปลี่ยนมม
มองความเชื่อเกี่ยวกับพัฒนาการในวัยสูงอายุเมื่อยุคก่อนหน้าไปบางส่วน เนื่องจากรายละเอียดใน
ทฤษฎีนี้มีส่วนที่แตกต่างกันจากทฤษฎีอื่น ๆ อาทิ การมองว่า ผู้สูงอายุมีแนวโน้มการเจริญเติบโต
ด้านร่างกาย จิตใจ และสังคมไปข้างหน้า สามารถสร้างนิยามใหม่ ๆ ของความเป็นจริงในชีวิตได้
และทักษะในการรับมือกับสิ่งรอบตัวแบบเชิงรุก มีการเชื่อมโยงตัวตนเข้ากับกิจกรรมทางสังคม
ตลอดจนมีความต้องการความสันโดษและยึดหลักปรัชญาในการดำเนินชีวิต กล่าวคือได้นำเสนอ
ถึงความเป็นไปได้ใหม่ ๆ ของสภาวะสูงอายุ พิจารณาผู้สูงอายุด้วยแง่มุมทางบวกมากยิ่งขึ้น
(Tornstam, 2005 Cited in Asiri et al., 2019)

จากข้างต้นจะเห็นได้ว่าจิตวิทยาพัฒนาการวัยสูงอายุมาจากหลายกลุ่มแนวคิดทางจิตวิทยา
ด้วยกัน ล้วนมีประเด็นที่คาบเกี่ยวกับธรรมชาติ (Nature) เช่น การถ่ายทอดลักษณะทางพันธุกรรม
อิทธิพลเนื่องจากยีนส์ และสิ่งแวดล้อม ประเด็นที่คาบเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดู (Nurture) เช่น
ประสบการณ์ส่วนบุคคล เหตุการณ์สำคัญในชีวิต สภาพแวดล้อม ทั้งในลักษณะที่คงที่ (Stability)
เปลี่ยนแปลง (Change) ค่อยเป็นค่อยไป (Continuity) และกะทันหัน (Discontinuity) อย่าง
ยืดหยุ่นในหลากหลายทิศทาง คอยชี้ให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะเจาะจงของวัยสูงอายุทั้งทางร่างกาย
จิตใจ สังคมและจิตวิญญาณซึ่งทั้งเหมือนและแตกต่างกันออกไปในผู้สูงอายุแต่ละรายทั้งนี้ยังขึ้นอยู่กับ
สภาพแวดล้อมของบุคคล อันก่อให้เกิดอารมณ์ความรู้สึกและความความคิดที่หลากหลาย

การปรับตัววัยสูงอายุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทฤษฎีการปรับตัวตามแนวคิดของ Roy (1991
Cited in Roy and Andrews, 1999) พยายามอธิบายถึงการปรับตัวของบุคคลต่อสถานการณ์
(สิ่งแวดล้อม) ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงตลอดชีวิตที่ว่า ธรรมชาติของบุคคลประกอบด้วยกาย จิต
และสังคม (Bio-Psycho-Social-Being) ที่มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมตลอดเวลา ซึ่งสิ่งแวดล้อม
นี้เป็นเงื่อนไข สถานการณ์ และอิทธิพลที่ล้อมรอบอันส่งผลกระทบต่อพัฒนาการและพฤติกรรม
ของบุคคลที่มีระบบการปรับตัว (Humans as Adaptive System) ในลักษณะองค์รวมและระบบ
เปิด (Open System) ประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการเผชิญกับความเครียด
(Coping Process) ผลลัพธ์ (Output) และกระบวนการป้อนกลับ (Feedback Process) โดย
ภายในระบบการปรับตัวของบุคคลนี้มีการเปลี่ยนแปลงแบบไม่หยุดนิ่งและมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่ง
แวดล้อมตลอดเวลา ทำให้บุคคลต้องปรับตัวเพื่อตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง ก่อให้เกิดทั้ง
อารมณ์ความรู้และความคิดที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตทั้งด้านบวกและด้านลบ ซึ่งเป็นการ
พิจารณาประเด็นทางสุขภาพของบุคคลแบบองค์รวม (Holistic) สอดคล้องกับสุขภาพในความ
หมายของดุลยภาพและมุมมองใหม่ของการสูงวัยที่ว่าไม่ได้เป็นผลลัพธ์มาจากด้านใดด้านหนึ่งของ
ชีวิตเท่านั้น ทว่า เป็นผลลัพธ์ของการผสมผสานกันอย่างเหมาะสมลงตัวอย่างเป็นพลวัตของความ
หลากหลายของชีวิต (Equilibrium and Dynamic Model of Health) กระบวนทัศน์ต่อสภาวะ
การสูงอายุเช่นนี้ช่วยลดข้อจำกัดในการสร้างเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ มีความยืดหยุ่นและไม่ยึด
ติดตายตัว ทั้งนี้ยังคงสะท้อนภาพศักยภาพของผู้สูงอายุมากกว่ามองเฉพาะในความพร่อง (โกมาตร
จึงเสถียรทรัพย์, 2550)

วิธีการวิจัย

1. การออกแบบการวิจัย การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสบการณ์ทางจิตใจของผู้สูงอายุเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของย่านชุมชนเก่า ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ซึ่งเน้นการศึกษาประสบการณ์เชิงลึกของบุคคล ผู้วิจัยจึงใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพที่เรียกว่า การวิเคราะห์เชิงปรากฏการณ์วิทยาแบบตีความ (IPA) ตามแนวคิดของ Jonathan Smith ในการศึกษา นี้ โดยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพแบบ IPA พัฒนาเพื่อการวิจัยทางด้านจิตวิทยา โดยวางรากฐานอยู่บนกระบวนทัศน์การวิจัยแบบปรัชญาสรคินิยม-นัยนิยม (Constructionism-Interpretivism) ที่มีมุมมองต่อธรรมชาติของความจริงว่าเป็นเรื่องอัตวิสัย (Subjective) ซึ่งแปรผันตามประสบการณ์เดิมส่วนบุคคล สภาพแวดล้อมทางสังคม และปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัยกับผู้เข้าร่วมการวิจัย ดังนั้นความจริงหนึ่ง ๆ จึงหลากหลายตามการรับรู้หรือการตีความของแต่ละบุคคลที่อาจแตกต่างกันออกไปได้ (Smith, 1996 อ้างถึงใน ชมพูนุท ศรีจันทร์นิล, 2560) ผู้วิจัยมีการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับจิตวิทยาพัฒนาการและการปรับตัวช่วงวัยสูงอายุ รวมถึงเนื้อหาเกี่ยวกับพื้นที่ศึกษา ทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Homogeneous Sampling) โดยเฉพาะอย่างยิ่งภูมิหลังเกี่ยวกับพื้นที่ (Place) และเวลา (Time) ในการมีประสบการณ์การดำเนินชีวิตท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่ เพื่อเอื้อต่อการอธิบายรายละเอียดในแต่ละสิ่งค้นพบจากการศึกษาค้นคว้าในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ การตีความ และประสบการณ์เฉพาะหนึ่ง ๆ ของแต่ละบุคคลได้ในเชิงลึก ผ่านผู้แนะนำเข้าสู่แหล่งข้อมูล (Gate Keeper) กับการบอกต่อแบบสุม (Snowball Sampling) เพื่อให้ได้มาซึ่งกับผู้ให้ข้อมูลที่ตรงตามคุณสมบัติที่กำหนด (Specified Criteria)

2. ผู้ให้ข้อมูลและวิธีการเข้าถึงผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยทำการพิจารณาผู้ให้ข้อมูลจากคุณสมบัติที่กำหนดไว้ ประกอบด้วยเกณฑ์การคัดเลือก (Inclusion Criteria) คือ (1) สัญชาติไทย (2) อายุ 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปตามปีปฏิทิน (3) ตั้งรกรากและประกอบอาชีพเพื่อหาเลี้ยงตนเอง รวมถึงตัดสินใจดำเนินชีวิตวัยเกษียณในย่านการค้าถนนเจริญเมืองและสถานีรถไฟ (4) สามารถเข้าใจและสื่อสารด้วยภาษาไทยได้ และ (5) มีศักยภาพในการดำเนินกิจวัตรประจำวันได้ด้วยตนเอง และมีเกณฑ์การคัดออก (Exclusion Criteria) ดังนี้ (1) มีปัญหาด้านสุขภาพ เช่น มีอาการสมองเสื่อม โรคทางจิตเวชหรือผู้ป่วยติดเตียง เป็นต้น (2) ผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์หรือบ้านพักคนชรา สำหรับเกณฑ์การยุติการเข้าร่วมการวิจัย (Termination Criteria) คือ หากมีผู้ให้ข้อมูลต้องการยุติการเข้าร่วมการวิจัย ผู้วิจัยจะไม่นำข้อมูลใด ๆ ของผู้ให้ข้อมูลรายนั้นมาใช้ในการวิจัยนี้ และจะวางแผนในการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลรายอื่น ๆ ต่อไป และทำการพิจารณาความครบถ้วนของข้อมูลตามพลังแห่งข้อมูล (Information Power) ที่ว่าผู้ให้ข้อมูลหนึ่ง ๆ ให้รายละเอียดเกี่ยวกับข้อมูลมากเพียงพอแล้วหรือไม่ โดยระหว่างการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ไม่มีผู้ให้ข้อมูลขอยุติการเข้าร่วมการวิจัย

โดยการวิจัยนี้มีผู้ให้ข้อมูลตรงตามคุณสมบัติที่กำหนด รวมถึงมีความยินยอมเข้าร่วมการวิจัยโดยสมัครใจเป็นผู้สูงอายุที่เกิด เดิบโต และยังคงมีศักยภาพในการทำกิจวัตรประจำวัน ซึ่งมีประสบการณ์การดำเนินชีวิตท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของย่านชุมชนเก่าที่ตนเองอาศัยอยู่

จำนวน 4 ราย อายุระหว่าง 72-80 ปี แบ่งออกเป็นเพศหญิง 3 ราย เพศชาย 1 ราย กำหนดตามสมมติว่าป่าดาวเรือง ป่าโบทัน ป่ามะลิ และลุงพลู โดยจำนวนผู้ให้ข้อมูลดังกล่าวเป็นที่สามารถยอมรับได้ในการวิจัยเชิงคุณภาพแนวการวิเคราะห์เชิงปรากฏการณ์วิทยาแบบตีความที่นิยมกำหนดกลุ่มตัวอย่างขนาดเล็ก (Small Sample Sizes) เนื่องจากให้ความสำคัญกับการอธิบายของสิ่งค้นพบอย่างละเอียดภายใต้บริบทที่มีความเฉพาะเจาะจงมากกว่าภาพรวมที่ต้ออาจอาศัยกลุ่มตัวอย่างขนาดใหญ่ รวมถึงกระบวนการศึกษาค้นคว้าพึ่งต้องอาศัยระยะเวลาค่อนข้างยาวนานในการวิเคราะห์ข้อมูล (Smith, 2011)

วิธีการเข้าถึงผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยติดต่อสอบถามและขอความอนุเคราะห์ผู้แนะนำเข้าสู่แหล่งข้อมูลเพื่อให้แนะนำและติดต่อกรณีศึกษาให้แก่ผู้วิจัยในเบื้องต้นสำหรับทำการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลที่มีคุณสมบัติครบถ้วนตามเกณฑ์การคัดเลือกที่กำหนดไว้ จากนั้นผู้วิจัยลงพื้นที่ศึกษาเพื่อทาบทามผู้ให้ข้อมูลดังกล่าวเพื่อเข้าร่วมการวิจัยด้วยตนเอง โดยให้ข้อมูลเกี่ยวกับรายละเอียดของการวิจัยและช่องทางติดต่อกับผู้วิจัย ซึ่งเริ่มจากสร้างสัมพันธภาพ แนะนำตัว ชี้แจงวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย แจ้งระยะเวลาในการดำเนินการเข้าเก็บรวมข้อมูล โดยในกระบวนการเชิญชวนให้เข้าร่วมการวิจัยนี้ปราศจากการบังคับ และการให้รางวัลหรือสิ่งตอบแทนมูลค่าเกินเหมาะสมจนผู้ให้ข้อมูลละเลยความเสี่ยงอันอาจเกิดจากการเข้าร่วมการวิจัย

3. วิธีการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) แบบพบหน้าแบบตัวต่อตัวกับผู้ให้ข้อมูลบริเวณพื้นที่ศึกษา โดยอาศัยแนวทางการสัมภาษณ์ที่เตรียมไว้ล่วงหน้าเพื่อมุ่งตอบคำถามการวิจัยที่ว่าประสบการณ์ทางจิตใจของผู้สูงอายุเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของย่านชุมชนเก่าที่ตนเองอาศัยอยู่เป็นอย่างไร ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้แนวทางการสัมภาษณ์ดังกล่าวอย่างยืดหยุ่นตามสถานการณ์ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลแต่ละราย เพื่อให้บทสนทนาดำเนินไปอย่างเป็นธรรมชาติ และมีจุดมุ่งหมาย โดยการเก็บข้อมูลในการวิจัยนี้อยู่ระหว่างเดือนตุลาคม ปี พ.ศ. 2563 ถึงมกราคม ปี พ.ศ. 2564 ซึ่งผู้วิจัยเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลเป็นฝ่ายเสนอการนัดหมายวัน เวลา และสถานที่สัมภาษณ์ตามสะดวก

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพแนวการวิเคราะห์เชิงปรากฏการณ์วิทยาแบบตีความ ดังที่ ชมพูนุท ศรีจันทร์นิล (2560) ได้อธิบายไว้ โดยเริ่มจากการถอดเทปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลแต่ละรายทีละรายจากเครื่องบันทึกเสียงแบบคำต่อคำ (Verbatim) ออกมาเป็นบทสนทนาที่เป็นตัวอักษร (Transcript) พร้อมทวนข้อมูลเข้าไปข้ามมาจนรู้สึกคุ้นเคยและเข้าถึงสิ่งที่ผู้ให้ข้อมูลต้องการจะสื่อสารหรือเปิดเผย โดยในระหว่างการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้สังเกตสีหน้า ท่าทาง น้ำเสียงของผู้ให้ข้อมูลและนำมาวิเคราะห์ร่วมกับการถอดเทปบทสนทนา ต่อมาผู้วิจัยทำการถอดรหัสข้อมูลดังกล่าวเพื่อทำความเข้าใจว่าผู้ให้ข้อมูลรับรู้และตีความการดำเนินชีวิตท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของย่านชุมชนเก่าที่ตนเองอาศัยอยู่อย่างไร โดยให้ความสำคัญกับอารมณ์ความรู้สึกและความคิดที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในมุมมองของผู้ให้ข้อมูล (The P) ร่วมกับการตีความของผู้วิจัย (The I) ด้วยการจัดทำบันทึกอย่างละเอียด ได้แก่ บันทึกเชิงบรรยาย (Descriptive Comments) บันทึกด้านภาษา (Linguistic

Comments) และบันทึกเชิงแนวคิด (Conceptual Comments) เพื่อมองหาใจความสำคัญที่สามารถสะท้อนแก่นความหมายทั้งของ The P กับ The I ได้ครบถ้วน (Core Essence) โดยใจความสำคัญใดที่มีความเกี่ยวข้องกันจะถูกนำมาจัดไว้ในประเด็นหลักเดียวกัน (Theme) ซึ่งในประเด็นหลักหนึ่ง ๆ จะประกอบด้วยประเด็นย่อย (Sub Theme) ที่อาจจำแนกออกเป็นหมวดหมู่ (Categories) ทั้งนี้ไม่จำเป็นว่าทุกใจความสำคัญจะถูกจัดเข้าประเด็นหลักใดประเด็นหลักหนึ่ง บางใจความสำคัญอาจถูกตัดออกหากพิจารณาในภาพรวมแล้วเห็นว่าเป็นใจความสำคัญของผู้ให้ข้อมูลที่ไม่ซ้ำกัน 3 ใน 4 ราย และไม่ขึ้นอยู่กับใจความสำคัญอื่น ๆ หรือไม่มีความเกี่ยวข้องได้กับการตอบคำถามการวิจัย โดยผู้วิจัยมีการตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของการตีความข้อมูลกับอาจารย์ที่ปรึกษา (Peer- Debriefing) ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการทำวิจัยทางจิตวิทยา ผู้สูงอายุรวมถึงสามารถเข้าใจการสื่อสารด้วยภาษาถิ่นภาคเหนือ (เชียงใหม่) ในชีวิตประจำวัน

5. การพิทักษ์สิทธิ์กลุ่มตัวอย่าง การวิจัยนี้ได้รับการรับรองพิจารณาจริยธรรมโครงการวิจัยจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน สำนักงานบริหารมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยได้หนังสือรับรองจริยธรรมการวิจัยในคน (COA) เลขที่ 057/ 63

ผลการศึกษา

ประสบการณ์ทางจิตใจของผู้สูงอายุเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของย่านชุมชนเก่า ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ที่ผู้ให้ข้อมูลกล่าวถึงมีจำนวน 5 ประเด็นหลัก โดยในแต่ละประเด็นหลักไม่ได้แยกขาดออกจากกันโดยสิ้นเชิง ในทางกลับกันนี้ย่อมส่งผลต่อกันไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่ง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ประเด็นหลักที่ 1 ผู้สูงอายุกับสายสัมพันธ์เชื่อมโยงกับผู้คนในย่านชุมชนเก่า ผู้ให้ข้อมูลสะท้อนไปในทิศทางเดียวกันว่าเชื่อมโยงตนเองเข้ากับบุคคลอื่นอย่างแนบชิด ล้วนติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่นที่อยู่ในช่วงวัยเดียวกัน หรือมีความเป็นท้องถิ่นเดียวกันทั้งแบบเดี่ยวและเครือข่ายอยู่ อย่างไรก็ตามอย่างนั้น อาทิ คำกล่าวของป้าดาวเรือง ป้าโบทัน ป้ามะลิ และลุงพลู

“ต่อให้ความสัมพันธ์ของสภาพแวดล้อมจะเปลี่ยนไปอย่างไร เพื่อนก็ยังเป็นเพื่อนจนแก่และดี ๆ ทุกคนเลย” (ป้าดาวเรือง)

ป้าดาวเรืองคบหากับเพื่อนฝูงอย่างรักใคร่สนิทสนมมานับตั้งแต่ช่วงวัยก่อนหน้า โดยยังคงหนักแน่นในมิตรภาพอันงดงามนี้ คล้ายคลึงกับสัมพันธ์ภาพที่ตระหว่งป้าโบทันกับคนในพื้นที่ที่เบ่งบานและงอกงามเพิ่มขึ้นตามเวลาผ่านการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการที่อาศัยความไว้นื้อเชื่อใจทั้งหมด แลก แจก แถม และกลับมาอุดหนุนซ้ำจนกลายเป็นกัลยาณมิตรใกล้ชิดที่คอยให้การสนับสนุนที่มีคุณค่าต่อกัน ดังคำกล่าวที่ว่า

“ฉันรู้สึกดีใจที่ตัวเองยังคงทำเหล่าชนชายอยู่ย่านการค้าถนนเจริญเมืองและสถานีรถไฟเรื่อยมากระทั่งเข้าสู่วัยแบบนี้ มันเหมือนกับว่าเราได้ทำของกินอร่อย ๆ ให้คน

แถวนี้ได้กินมันอยู่ทุกเมื่อเชือวัน [เสียงหัวเราะยี้ดยาว] แล้วอีกอย่างบรรดาคนมาซื้อนี้ก็คอยชอบใจฉันที่ยี้คงทำของกินอร่อย ๆ ให้พวกเขากิน [เสียงหัวเราะยี้ดยาว]" (ป่าโบทัน)

เช่นเดียวกับป่ามะลิกับลุงพลูที่คงไว้ซึ่งความสัมพันธ์ทางบวกกับกับญาติพี่น้องและบรรพบุรุษอย่างเหนียวแน่น สำหรับป่ามะลีโอภาปราศรัยกับคนรอบตัวอย่างอบอุ่นอยู่เป็นประจำขณะที่ลุงพลูนึกถึงผู้ซึ่งเคยอยู่เคียงข้างตนเองในอดีตด้วยใจที่ผูกพันลึกซึ้งโดยมีสภาพแวดล้อมคอยกระตุ้นความรู้สึก ๆ ระหว่างกันเมื่อวันวานอยู่อย่างสม่าเสมอราวกับว่าได้ใกล้ชิดกันในโลกแห่งความเป็นจริง ดังคำกล่าวที่ว่า

“ฉันอยู่บ้านในซอยเดียวกับประธานชุมชนเลย แล้วก็มี้เพื่อนบ้านเป็นลูก ๆ หลาน ๆ พวกเขาก็พูดคุยทักทายฉันเป็นอย่างดี” (ป่ามะล)

“การอยู่ย่านนี้คอยทำให้ฉันรู้สึกว่ตัวเองอยู่กับญาติพี่น้องในท้องถิ่นและบรรพบุรุษอยู่ตลอดเวลา แม้ว่าคนเหล่านั้นบางคนจะเสียชีวิตไปแล้ว” (ลุงพลู)

ประเด็นหลักที่ 2 ผู้สูงอายุกับความรักและผูกพันต่อย่านชุมชนเก่า ผู้ให้ข้อมูลสะท้อนไปในทิศทางเดียวกันว่รักและผูกพัน ตลอดจนพึงพอใจต่อสถานที่ที่ใช้งานมาอย่างต่อเนื่องยาวนานไม่ว่าจะเกิดอะไรขึ้นก็ตามแต่ ล้วนกล่าวถึงสภาพแวดล้อมที่รยล้อมทั้งบริเวณใต้บริเวณหนึ่งและภาพรวมในแง่บวกด้วยน้ำเสียงนุ่มนวลและแจ่มใส อาทิ คำกล่าวของป่าดาวเรื่อง ป่าโบทัน ป่ามะล และลุงพลู

“ฉันมีพื้นฐานเป็นเด็กในตลาดลันป่าช้อยอยู่แล้ว ครอบครัวของเราที่ตั้งรกรากอยู่ย่านนี้จึงคิดว่าน่าจะทำมาหากินที่นี่ย่างกว่าที่อื่น เพราะมันคือบ้านของเรา แล้วมันก็เป็นอย่างที่ดีไว้จริง ๆ สำเร็จทุกอย่าง” (ป่าดาวเรื่อง)

ป่าดาวเรื่องบอกเล่าว่าต้นตระกูลยึดโยงอยู่กับตลาดท้องถิ่นด้วยความความซาบซึ้งใจในแหล่งที่อยู่อาศัยอันคอยส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีเรื่อยมา ขณะที่ป่าโบทันและลุงพลูระบุถึงความหมายที่แฝงอยู่กับองค์ประกอบทางกายภาพได้อย่างกินใจในแบบของตนเอง บ้างบอกเล่าว่าเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยถาวร ซึ่งคอยกักเก็บและหล่อเลี้ยงความเป็นที่ป็นน้องไม่ว่าจะผ่านการสืบสายโลหิตหรือไม่ก็ตาม รวมถึงมีความเชื่อมโยงและความเป็นส่วนหนึ่งกับละแวกบ้านอยู่ทุกเมื่อเชือวัน ดังคำกล่าวที่ว่า

“ฉันไม่รู้ว่ตัวเองจะย้ายออกจากย่านนี้ไปเพื่ออะไร อายุแปดสิบแล้ว คงไม่มีทางจะย้ายไปไหนอีกแล้วละ ! [เสียงหัวเราะขบขัน]" (ป่าโบทัน)

“ก่อนหน้าฉันรู้สึกว่ตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของย่านมากกว่าในวัยสูงอายุ เพราะที่ผ่านมา ไม่ว่างานอะไรตามวัดฉันก็ไปเข้าร่วมแบบไม่เคยขาด หากพออายุมากขึ้นแล้วมัน

แอบเดินลำบาก เพราะฉันเป็นคนตัวอ้วนและเท้าเล็ก แต่ไม่ว่ายังไง ๆ ก็ยังนึกว่าตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของย่าน เพราะยังคงรักษาบำรุงสถานที่ต่าง ๆ ในย่านอยู่ตลอด กิจกรรมต่าง ๆ ก็ตั้งใจไปเข้าร่วมแม้ว่า ตัวจะอยู่บ้าน เพราะร่างกายมันไม่เหมือนนัวยสาว ๆ เท่านั้นเอง” (ป้าดาวเรื่อง)

“ความรู้สึกเชื่อมโยงและความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของย่านของฉันในวัยสูงอายุเกิดขึ้นเพราะฉันรู้สึกดี ๆ ต่อสถานที่ต่าง ๆ ในย่าน” (ลุงพลู)

ประเด็นหลักที่ 3 ผู้สูงอายุกับความสร้างสรรค์ในการดำรงคุณค่าในวัยเกษียณผ่านงานและวิถีชีวิต ผู้ให้ข้อมูลสะท้อนไปในทิศทางเดียวกันว่ายังคงทุ่มเทร่างกาย แรงใจ ตลอดจนกำลังความคิดไปกับการทำกิจกรรมที่รักและถนัดอันนำมาสู่คุณภาพของชีวิตทั้งทางกาย ใจ สังคม และจิตวิญญาณ อาทิ คำกล่าวของป้าดาวเรื่อง ป้าโต้น ป้ามะลิ และลุงพลู

ป้าดาวเรื่องกับป้าโต้นมีเจตคติที่ดีต่อการทำงานที่เกี่ยวข้องงาน โดยภาคภูมิใจที่ได้ใช้ประสบการณ์ที่ตนเองสั่งสมมาอย่างเต็มที่ รวมถึงมีความเชื่อว่าการยังคงทำงานดังกล่าวอยู่ทุกเมื่อเชื่อวันไม่เพียงแค่นำมาซึ่งความสำเร็จส่วนตัวเท่านั้น ทว่ายังส่งผลดีต่อบุคคลอื่นและชุมชนร่วมด้วย ดังคำกล่าวที่ว่า

“ฉันกับสามีรู้สึกดีที่ได้เปิดบ้านถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับแบเกอรี่ให้คนแต่ละชุมชนทั่วทั้งเชียงใหม่ น้ำดื่มที่เรากินคนเดียวไม่หมดหรอกเลยแบ่งให้คนอื่นบ้าง ก็คือทำให้พวกเขาได้มีความรู้ไว้ใช้ไปทำมาหากิน ของแบบนี้มันอยู่ในสมองแล้ว ไม่ควรปล่อยให้มันตายไปกับเราเนอะ สอนพื้นฐานให้เขาไปหาเพิ่มเติมเอาเองจะได้มีรายได้เหมือน ๆ กัน” (ป้าดาวเรื่อง)

“ฉันรู้สึกว่ายากคงร้านขนมของฟู (ชื่อสมมติ) ในแบบฉบับของเตี้ยไว้คู่กับย่านการค้าถนนเจริญเมืองและสถานีรถไฟต่อไป เพราะว่ามันเป็นสิ่งที่ครอบครัวเราทำกันมา แล้วก็ถือว่าสำเร็จเป็นอย่างดี ณ ที่แห่งนี้ ฉันเองก็ไม่เคยคิดมากอะไรทั้งนั้นแม้ว่าแถวนี้จะช่างแตกต่างไปจากแต่ก่อนที่พวกเราเคยเติบโตร่วมกันมา” (ป้าโต้น)

ขณะที่ป้ามะลิกับลุงพลูทำนุบำรุงทรัพย์สินอันหวงแหนและเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนาพุทธโดยไม่รู้สึกจำเจกับงานจำเป็นในครัวเรือนและงานอาสาสมัครแต่อย่างใด ตรงกันข้ามกลับเต็มเปี่ยมไปด้วยทักษะ ความรู้ และความศรัทธาเกี่ยวกับสิ่งที่เคยทำมาโดยตลอดและถือเป็นวิถีทางทั่วไปอันสามารถทำได้ง่ายตามลະແວກบ้าน ดังคำกล่าวที่ว่า

“ถ้าพูดถึงความทุกข์ขั้นนี้พอถึงบั้นปลายชีวิตฉันจะดูว่ามันทุกข์มันก็ไม่ทุกข์ พอดี ๆ อยู่แบบสบาย ๆ ตื่นเช้ามาฉันก็ไปวัด คอยช่วยงานเล็ก ๆ น้อย ๆ ตามโอกาส ถ้าวัดไม่มีงานอะไร ฉันก็อยู่บ้าน ทำงานบ้านเหมือนกับที่ฉันเคยทำ ตรงไหนสกปรกฉันก็ทำให้มันสะอาด” (ป้ามะลิ)

“ฉันคอยปรับปรุงบ้านเก่าของครอบครัวข้างตลาดในย่านที่เป็นสมบัติตกทอดกันมาหลายเจเนอเรชัน แม้ว่าฉันจะมีอายุเป็นร้อยปีแต่ยังไม่แก่ สภาพและโครงสร้างยังคงแข็งแรงดี” (ลุงพลู)

ประเด็นหลักที่ 4 ผู้สูงอายุกับความไม่ลงรอยในการดำเนินชีวิตในย่านชุมชนเก่า แสดงให้เห็นถึงการไม่สอดคล้องกันกับความเป็นไปรอบตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานการณ์ปัจจุบันที่แตกต่างไปจากอดีต อาทิ คำกล่าวของป้าดาวเรือง ป้าโบตัน ป้ามะลิ และลุงพลู

“เด็กยุคนี้ใช้เงินเก่งนักเนาะ ฉันบ่นเรื่องทำงานนี้ให้พ่อค้าแม่ค้าหนุ่มสาวแฝงตรงกันข้ามในตลาดสันป่าข่อยพึ่งอยู่ประจำ พวกเขาบอกว่าเหมือนแม่เลย ก็ดูลิเนี่ยพากันไปกินกาแฟสามคนรวมแล้วสองร้อยกว่าบาท ทั้งที่ร้านกาแฟในตลาดขายถุงละยี่สิบห้าบาท มันกินไม่ได้ ไหนจะกินข้าวอีก [พูดเชิงพร่ำบ่น] แต่ละวันต้องขายของให้ได้กำไรชะเท้าไคร่กัน” (ป้าดาวเรือง)

“เวลาอย่างนี้สิ่งรอบตัวในย่านเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตแทบทั้งหมด ทว่าเมื่อได้พูดคุยกับผู้คน ฉันชอบที่จะหยิบยก ‘สมัยนั้น’ ‘สมัยนี้’ ขึ้นมาอ้างแบบประสานคนแก่ส่วนมากที่มักพูดถึงแต่เรื่องเก่าจนบางทีบรรดาเด็ก ๆ ก็บอกว่า ‘สมัยเก่าล้านปี’ [เสียงหัวเราะอย่างยืดยาว]” (ป้าโบตัน)

“ไม่ว่าจะเป็นงานสงกรานต์ งานยี่เป็งย่านของฉันทันทีก็ถือว่าเคยจัดยิ่งใหญ่สุดของเชียงใหม่มาก่อน ชาวบ้านแต่งตัวกันสวย ๆ งาม ดิดดอกเอื้องแล้วมาร่วมกันแห่พระ ลอยโคม จุดดวงประทีป แต่เดี๋ยวนี้อะไรก็ถูกห้าม มันเจี๊ยบ เจี๊ยบ เจี๊ยบมาก” (ป้ามะลิ)

“ฉันไม่อยากเห็นย่านหนาแน่นไปมากกว่านี้ แค่นี้มันก็รู้สึกอัดอัดแล้ว อีกอย่างมลภาวะก็เยอะขึ้นตามมา [เสียงพร่ำบ่น]” (ลุงพลู)

ดังตัวอย่างคำพูดข้างต้นสื่อให้เห็นว่า ผู้ให้ข้อมูลมีประสบการณ์ชีวิตที่ขัดหรือแย้งกับผู้คนและสิ่งรอบตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนรุ่นหลังและสิ่งใหม่จนเกิดช่องว่างในการอยู่ร่วมกันซึ่งสถานการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ใช่เพียงเพราะความเป็นปัจเจกบุคคลตามช่วงวัยเท่านั้นหากยังเกิดจากการขัดเกลาทางสังคมแตกต่างกันออกไปตามแต่ละช่วงเวลาไปด้วย รวมถึงการขาดแหล่งสนับสนุนเชิงพื้นที่ในละแวกบ้านที่สอดคล้องกับวัยสูงอายุที่มากเพียงพอ

ประเด็นหลักที่ 5 ผู้สูงอายุกับการเรียนรู้ความเปลี่ยนแปลงของตนเองและสภาพแวดล้อม ผู้ให้ข้อมูลสะท้อนไปในทิศทางเดียวกันว่าเข้าใจและยอมรับต่อธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลงนานา ล้วนตระหนักว่าชีวิตและสรรพสิ่งมีความสัมพันธ์ต่อกัน รวมถึงไม่แน่นอนและจริจยังยืน อาทิ คำกล่าวของป้าดาวเรือง ป้าโบตัน ป้ามะลิ และลุงพลู

ป้าดาวเรืองกับป้ามะลิพบว่าส่วนหนึ่งของตัวตนถูกหล่อหลอมขึ้นจากรายละเอียดต่าง ๆ ภายใต้อุปสรรคในทันที โดยถอดบทเรียนแห่งปัจฉิมวัยด้วยว่าตนเองไม่ปิดกั้นสิ่งใหม่ขณะเดียวกันก็ไม่ได้หลงลืมหรือทิ้งขว้างสิ่งเก่าในทันทีอย่างสิ้นเชิง ดังคำกล่าวที่ว่า

“ฉันเปลี่ยนไปตามสิ่งที่มีมันเปลี่ยนไปในย่าน แต่ไม่ใช่ทุกอย่าง เพราะฉันยังคงต้อง
คงรักชาวชุมชนของนครรุ่นตัวเองอยู่ เหมือนกับว่ายังรับไม่ได้กับบางอย่าง” (ป้าดาวเรือง)
“พออะไรในย่านมันเปลี่ยนไป ฉันก็เปลี่ยนไปด้วย ฉันเป็นคนมีอายุเยอะแล้วเนอะ
ก็ต้องแบบคนรุ่นเก่า ส่วนคนอายุน้อยก็อยู่แบบคนรุ่นใหม่” (ป้ามะลิ)

คล้ายคลึงกับป้าโบตันกับลุงพลูที่โอบรับต่อสภาพความเป็นจริงที่เป็นไปตามเวลาที่รุดซ่าง
หน้า มีความกล้าหาญเมื่อเผชิญหน้ากับการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป ดังคำกล่าวที่ว่า

“เมื่อกลายเป็นผู้สูงอายุในย่านการค้าถนนเจริญเมืองและสถานีรถไฟ ฉันก็พบว่า
เราแก่เฒ่าไปทุกวัน เพราะฉะนั้นเพียงแคใช้เวลาของชีวิตที่หลงเหลืออยู่ต่อไปแบบวัน
ต่อวัน เมื่อถึงเวลาหนึ่งแล้วความป่วยไข้มันก็มาเอง ทุกวันนี้ฉันมีโรคประจำตัวที่ต้องกินยา
ก็รักษากันไปตามอาการ [เสียงหัวเราะอย่างเป็นธรรมชาติ]” (ป้าโบตัน)

“อันที่จริง แต่ละคนเจอการเปลี่ยนแปลงของย่านที่ไม่เหมือนกันหรอก แต่ไม่ว่า
ยังไงทุกคนต้องอยู่ต่อไปให้ได้ [เสียงให้กำลังใจ] ฉันเองก็เช่นเดียวกัน” (ลุงพลู)

อภิปรายและสรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลมีอารมณ์ความรู้สึกและความคิดเกี่ยวกับการดำเนิน
ชีวิตท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของย่านชุมชนเก่า ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ที่ตนเองอาศัย
อยู่มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันทั้งด้านบวกและด้านลบ อาจเพราะว่าจิตวิทยาพัฒนาการและการ
ปรับตัวช่วงวัยสูงอายุ รวมถึงมีความเกี่ยวข้องกับลักษณะเฉพาะเจาะจงของพื้นที่ ดังการอภิปราย
ผลการวิจัยในแต่ละประเด็นหลัก ซึ่งมีรายละเอียดต่อไปนี้

ประเด็นหลักที่ 1 สื่อถึงการให้ความสำคัญกับการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นของผู้ให้ข้อมูล
ในการดำเนินชีวิตท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของย่านฯ ซึ่งอธิบายได้ด้วยงานพัฒนาการที่ก่อให้เกิด
เกิดความสุขในวัยสูงอายุตามแนวคิดของ Havighurst (1952, 1982 Cited in Bornstein, 2018)
คือการสรรค์สร้างและรักษาความสัมพันธ์อันใกล้ชิดให้มีคุณภาพต่อไป สอดคล้องกับงานของ
Morgan et al. (2021) ที่ว่า ผู้สูงอายุต้องการปะทะสังสรรค์ทางสังคมอยู่อย่างอิสระแต่ด้วยข้อ
จำกัดในการติดต่อกับสัมพันธ์กับบุคคลอื่นอันเนื่องมาจากอายุที่เพิ่มขึ้นทำให้การเชื่อมโยงทางสังคม
ในที่อยู่อาศัยและบริเวณใกล้เคียงทำได้ง่ายที่สุด มักคบหากับบุคคลอื่นที่มีภูมิหลังทางวัฒนธรรม
คล้ายคลึงกันเพื่อแบ่งปันเนื้อหาที่มีความเกี่ยวข้องกับขนบธรรมเนียมทางสังคมซึ่งแตกต่างกันออก
ตามแต่ละพื้นที่ นอกจากนี้ผู้สูงอายุยังคงสงสัยที่จะแลกเปลี่ยนสารทุกข์สุขดิบกับบุคคลอื่นที่
อยู่ในระยะใกล้ตัวมากที่สุด และสัมพันธ์ภาพอันต่อเนื่องยาวนานมีส่วนสำคัญในสภาพสภาวะกลืน
ไม่เข้าคายไม่ออกในวัยสูงอายุ (Geddes and Macaskill, 2016) ดังจะเห็นได้ว่าผู้ให้ข้อมูลดำรง
อยู่ในความสัมพันธ์ทางบวกกับเพื่อนฝูง เพื่อนบ้าน คนเก่าแก่ เครื่องญาติ ฯลฯ อย่างแนบแน่นไม่
ว่าอะไรจะเกิดขึ้นก็ตามแต่ ซึ่งการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นดังกล่าวไม่ได้เกิดขึ้นบนพื้นที่ทาง
กายภาพเท่านั้นที่ได้ขยายขอบเขตออกไปในโลกจินตนาการโดยอาศัยมุมมองแบบย้อนอดีตใน

การระลึกถึงบุคคลอื่นที่เคยใกล้ชิดสนิทสนม (Wiles et al., 2009) โดยการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นที่ดูเหมือนว่ามีความสำคัญและความหมายต่อชีวิตเนื่องจากล้วนผูกพันลึกซึ้งและคอยเอื้อประโยชน์ต่อกันนี้ทำให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงได้ ไม่เพียงช่วยลดความเหงา ความโดดเดี่ยว แต่ยังคงนำมาซึ่งความอบอุ่น การมีที่พึ่งพาอาศัย และถูกตอบสนองความต้องการอย่างเพียงพอ (Dixon, 2020) รวมถึงความสัมพันธ์กับผู้คนในสังคม บริษัท เจือเนอซ สถานการณ์ และผลประโยชน์ที่เปลี่ยนแปลงไปยังมีส่วนช่วยให้ผู้สูงอายุก้าวข้ามภาพลักษณ์แบบเหมารวมที่ผูกโยงกับความเสื่อมถอยและการพึ่งพิงได้ (สโรชพันธุ์ สุภาวรรมณ์, 2559) ดังจะเห็นได้ว่าผู้ให้ข้อมูลล้วนสวมหลากหลายบทบาทหน้าที่ในการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในแคว้นบ้าน โดยพยายามจัดวางตนเองทั้งในฐานะของผู้ให้และผู้รับไปพร้อม ๆ กัน

ประเด็นหลักที่ 2 สื่อถึงการเชื่อมโยงตนเองเข้ากับสถานที่ที่ใช้งานอย่างต่อเนื่องยาวนานของผู้ให้ข้อมูลในการดำเนินชีวิตท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของย่านฯ ซึ่งอธิบายได้ด้วยแบบจำลองความผูกพันตามแนวคิดของ Cookman (2005) ที่ว่า ผู้สูงอายุไม่เพียงผูกพันกับมนุษย์ด้วยกันเท่านั้น หากยังผูกพันอย่างมากกับสภาพแวดล้อมร่วมด้วย ซึ่งจะช่วยสร้างและรักษาอัตลักษณ์แห่งตน ความสร้างสรรค์ ความเป็นส่วนตัว ความปลอดภัย และอำนาจในการควบคุม รวมถึงคอยป้องกันการถอนตัวออกจากสังคมอันจะส่งผลบวกต่อสุขภาพกายและใจ (Cookman, 1996) คล้ายคลึงกับงานของ Arani et al. (2021) ที่ว่า ผู้สูงอายुरะบุถึงความรัก ความภูมิใจ ความอบอุ่น ความสบายใจ ความคุ้นเคยที่มีต่อที่อยู่อาศัยและบริเวณใกล้เคียงถือเป็นความผูกพันกับพื้นที่ ดังจะเห็นได้ว่าผู้ให้ข้อมูลเต็มไปด้วยความรู้สึก ความคิด ความเชื่อที่มีคุณค่าที่อิงแอบอยู่กับองค์ประกอบเชิงกายภาพอย่างแน่นแฟ้น ซึ่งความผูกพันกับพื้นที่ดังกล่าวมีความเชื่อมโยงกับแนวคิดอัตลักษณ์สถานที่และแนวคิดการพึ่งพาสถานที่ เช่นเดียวกับที่ผู้ให้ข้อมูลสะท้อนว่าตนเองเป็นคนในพื้นที่และได้รับประโยชน์จากรายละเอียดต่าง ๆ ภายใต้บริบทในพื้นที่ โดยความผูกพันกับพื้นที่นี้มีส่วนส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีในการดำเนินชีวิตช่วงวัยสูงอายุ (Arani et al. , 2022) ด้วยความรู้สึกนึกคิดที่ถูกกระตุ้นขึ้นจากสถานที่ไม่ว่าจะโดยรู้ตัวและไม่รู้ตัวดังกล่าวมีส่วนทำให้การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกของผู้ให้ข้อมูลเป็นไปอย่างรวดเร็วมากยิ่งขึ้น

ประเด็นหลักที่ 3 สื่อถึงการตระหนักถึงคุณค่าในวัยเกษียณจากการทำงานและใช้วิถีชีวิตดั้งเดิมของผู้ให้ข้อมูลในการดำเนินชีวิตท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของย่านฯ ล้วนทำกิจกรรมที่รักและถนัดอยู่อย่างสม่ำเสมอ ซึ่งอธิบายได้ด้วยทฤษฎีกิจกรรมตามแนวคิดของ Cumming and Henry (1961 Cited in Schroots, 1996) ที่ว่ากิจกรรมจะก่อให้เกิดความสุขและถือเป็นองค์ประกอบทางบวกต่อการปรับตัวในวัยสูงอายุ (Wahl and Ehni, 2020) นอกจากนี้บุคคลสามารถเข้าถึงคุณค่าของกรณมีชีวิตอยู่ได้ด้วยการดำเนินกิจกรรมหนึ่ง ๆ ที่เกี่ยวพันลึกซึ้งกับบุคคลหรือบางสิ่งที่มีลักษณะเฉพาะตามแต่ละสถานการณ์ที่กำลังประสบอยู่ด้วยความรักและมุ่งมั่น (Frankl, 1992) สอดคล้องกับงานของ Breheny and Griffiths (2017) ที่ว่าผู้สูงอายุปรับตัวท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย ความสัมพันธ์ ความคาดหวังทางสังคม รวมถึงสิ่งแวดล้อมที่อาศัยอยู่ได้อย่างสมดุลโดยอาศัยการยังคงทำกิจวัตรประจำวันทั่ว ๆ ไป เหมือนเคยและดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ที่ผ่านมา ซึ่งความต่อเนื่องดังกล่าวต้องเป็นไปตามความต้องการ ความคาดหวัง และความเป็นไปได้

จริงตามแต่ละพื้นที่ คล้ายคลึงกับที่ผู้ให้ข้อมูลยังคงเพลิดเพลินไปกับสิ่งที่ตนเองเคยปฏิบัติมาก่อน โดยไม่รู้สึกรำคาญ เช่น การค้าที่หน้าบ้าน การทำบุญให้พระ การเดินเท้าในชุมชน การทำความสะอาดบ้านเรือน รวากับว่างานและวิถีชีวิตละแวกบ้านที่คุ้นเคยนี้ช่วยเติมเต็มการใช้ชีวิตประจำวันให้คงไว้ซึ่งสารัตถะที่กำลังถูกท้าทาย

ประเด็นหลักที่ 4 สื่อถึงความไม่สอดคล้องกลมกลืนกับบุคคลอื่นและสิ่งรอบตัวในปัจจุบันของผู้ให้ข้อมูลในการดำเนินชีวิตท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของย่านฯ ล้วนรำลึกความหลังอาจเพราะเป็นกระบวนการปกติทั่วไปของวัยสูงอายุที่ส่งผลทางบวกต่อสุขภาพทางจิตที่ดี (Westerhof et al., 2017) เรื่องราวต่าง ๆ ในอดีตสามารถช่วยย้ำชัดถึงตัวตนที่แท้จริงของผู้สูงอายุซึ่งมีส่วนช่วยลดผลกระทบจากการอยู่ท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปได้ (Chatterjee et al. 2009 อ้างถึงใน บุญพริก เขมาชีวะ, 2562) ซึ่งสังคมที่ไม่หยุดนิ่งมีส่วนลดเสถียรภาพของการดำเนินชีวิตช่วงวัยสูงอายุลง เช่นเดียวกับที่ผู้ให้ข้อมูลสะท้อนถึงความไม่สบายใจเมื่อระบุถึงปัญหาการจราจรคับคั่ง การโยกย้ายของทำเลทอง การอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานของคนนอก การตัดทอนเนื้อหาดั้งเดิมในแบบแผนความเป็นอยู่ เป็นต้น ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นตามพัฒนาการความเป็นเมืองของเชียงใหม่ที่ส่งผลกระทบต่อคนที่ยู่อาศัยในพื้นที่แบบถาวรโดยตรง (สามารถ สุวรรณรัตน์, 2558) สอดคล้องกับงานของ Gupta and Kohli (2011) ที่ว่า การเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับวิถีชีวิตและความเป็นเมืองในปัจจุบันทำให้ผู้สูงอายุ เกิดความกังวล ความกลัว ความขมขื่น ความเครียด พยายามปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่ตนเองกำลังเผชิญอยู่โดยอาศัยบริบททางสังคมและวัฒนธรรมในพื้นที่ ซึ่งผู้ให้ข้อมูลก้าวข้ามความไม่ลงรอยกับประเด็นในความสัมพันธ์ของประชากรต่างรุ่น ความเป็นอยู่แบบสมัยใหม่ ตลอดจนจรรยาบรรณและยึดต่าง ๆ ภายใต้อริบทในพื้นที่ด้วยการอาศัยบรรทัดฐานตามยุคสมัยของตนเองอย่างยืดหยุ่น ทั้งนี้อาจเพราะว่าผู้สูงอายุชาวล้านนาส่วนใหญ่พึ่งพอใจในขนบธรรมเนียมประเพณีที่สืบสานกันมา มักปฏิบัติตนโดยอิงอยู่กับทำนองคลองธรรมอันดีงามและเหมาะสมที่บรรพบุรุษอบรมสั่งสอนมา (ศรีเลา เกษพรหม, 2551)

ประเด็นหลักที่ 5 สื่อถึงการเข้าใจและยอมรับธรรมชาติเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของตนเองและสภาพแวดล้อมของผู้ให้ข้อมูลในการดำเนินชีวิตท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของย่านฯ ซึ่งอธิบายได้ด้วยภาวะธรรมที่ค้นตามแนวคิดของ Tornstam (2011) ที่ว่า ผู้สูงอายุที่สามารถเข้าใจและยอมรับปรากฏการณ์ในชีวิตได้อย่างแท้จริงก่อให้เกิดความพึงพอใจ มักไตร่ตรองเกี่ยวกับโลกตนเอง และการมีสัมพันธภาพต่อผู้คนและสังคมอย่างลุ่มลึก ดังจะเห็นได้ว่าผู้ให้ข้อมูลใคร่ครวญแล้วพบว่าชีวิตและสรรพสิ่งละแวกบ้านย่อมผันแปรไปตามเวลา ตนเอง บุคคลอื่น รายละเอียดต่าง ๆ ภายใต้อริบทในพื้นที่ไม่สามารถแยกขาดออกจากกันได้ รวมถึงย่อมผันแปรไปตามเวลา โดยมีความพร้อมปรับตัวตามแบบฉบับของตนเองเพื่อให้เข้ากับยุคสมัยที่รุढ़ไปข้างหน้า สอดคล้องกับงานศึกษาของ Butler and Ciarrochi (2007) ที่ว่า ผู้สูงอายุมีแนวโน้มเกิดการยอมรับทางจิตวิทยา มากกว่าช่วงวัยก่อนหน้า คือสามารถเปิดรับต่อประสบการณ์ต่าง ๆ ด้วยความเต็มอกเต็มใจ ไม่หลีกเลี่ยงและไม่ปฏิเสธความรู้สึกนึกคิดที่เกิดขึ้น รวมถึงยังคงทำสิ่งต่าง ๆ ตามความต้องการของตนเองได้อย่างรื่นรมย์ ทำให้สามารถกลับคืนสู่สภาพเดิมได้ดีก่อให้เกิดความรู้สึกปลอดภัย ความรู้สึกมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชน และความผาสุกทางจิตใจ ดังจะเห็นได้ว่าผู้ให้ข้อมูลใช้ชีวิตประจำวันได้อย่างลงตัว

ถึงแม้จะเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก

จากข้างต้นผู้วิจัยได้พยายามชี้ให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่ที่มีความหมายอย่างใดอย่างหนึ่งต่ออารมณ์ความรู้สึกและความคิดที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตช่วงวัยสูงอายุ และผู้ให้ข้อมูลปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกโดยไม่รีรอ สอดคล้องกับทฤษฎีการปรับตัวในวัยสูงอายุตามแนวคิดของ Roy ที่ว่า บุคคล ประกอบด้วยกาย จิต และสังคม ที่มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอยู่ตลอดเวลา เมื่อสิ่งแวดล้อมไม่ว่าจะเป็นเงื่อนไข สถานการณ์ และอิทธิพลทั้งภายในและภายนอกเกิดการเปลี่ยนแปลงจึงกระตุ้นให้บุคคลเกิดการปรับตัวในลักษณะองค์รวม กล่าวคือผู้สูงอายุจะเกิดการปรับตัวทั้งภายในและภายนอกควบคู่กันเสมอไม่ว่าจะโดยรู้ตัวหรือไม่ก็ตามแต่เพื่อตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป (Roy and Andrews, 1999)

การวิจัยนี้มีข้อสังเกตที่น่าสนใจด้วยว่า ผู้ให้ข้อมูลปรับตัวในการดำเนินชีวิตท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของย่านฯ ด้วยการอาศัยทั้งทรัพยากรภายในตนเองและทรัพยากรภายในพื้นที่ กล่าวคือล้วนแสดงให้เห็นถึงความพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงประกอบกับมีประสบการณ์ชีวิตและการมองโลกตามความเป็นจริงมากขึ้นตามอายุที่เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ยังได้อาศัยปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น พื้นที่ทางกายภาพที่เป็นมิตร และกิจกรรมที่เหมาะสมร่วมด้วย คล้ายคลึงกับการสูงวัยอย่างมีสุขภาพดีที่ว่า ผู้สูงอายุจะมีความสุข ความพึงพอใจ และสมหวังปรารถนาในชีวิตประจำวันได้ไม่เพียงเกิดจากความสามารถภายในบุคคลที่เป็นลักษณะเชิงปัจเจก (Personal Characteristics) เท่านั้น หากยังขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมซึ่งเริ่มต้นตั้งแต่ภายในชุมชน ได้แก่ ความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลรอบข้าง พื้นที่ทางกายภาพที่เอื้อต่อความต้องการ และการได้ทำหรือเข้าร่วมกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งอยู่อย่างสม่ำเสมอ ปัจจัยทางบวกดังกล่าวไม่เพียงจะช่วยเสริมสร้างคุณภาพยามเข้าสู่ช่วงวัยสูงอายุเท่าเปรียบเสมือน “ทุน” อันเป็นทรัพยากรสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชน (Community Resources หรืออาจใช้คำว่า Social Capital ก็ได้) (ประเสริฐ อัสสันตชัย, 2562; ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, 2562) โดยที่งานวิชาการเกี่ยวกับผู้สูงอายุในสังคมไทยพยายามอธิบายถึง “ทุน” ที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยทางบวกดังกล่าวในการช่วยประกอบสร้างภาพลักษณ์ของผู้สูงอายุพ้นไปจากความเป็นไปทางเสื่อมถอยแบบเหมารวมและลดทอนความสามารถภายในบุคคลที่เป็นลักษณะเชิงปัจเจก อาทิ งานของโสทรพັນธุ์ สุภาวรรณ และชไมพร กาญจนกิจสกุล (2557) งานของปณิธิ บรรวาร์ (2557) และงานของ สมชาย ชัยจันทร์ (2562) ที่อธิบายเกี่ยวกับการใช้ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเชิงบวก สภาพแวดล้อมที่เป็นมิตร และกิจกรรมที่เหมาะสมกับช่วงวัยสูงอายุ ละแวกที่พักส่วนตัวในการช่วยสร้างความหมายใหม่ต่อการเป็นผู้สูงวัยท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมที่กระทบต่อวิถีชีวิตของผู้สูงอายุในสังคมไทย ทำให้สามารถใช้ชีวิตบั้นปลายต่อไปได้อย่างมีคุณค่า

ดังนั้นการเอื้ออำนวยสุขภาวะที่ดีของผู้สูงอายุควรพิจารณามิติด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่ผู้สูงอายุแต่ละรายใช้ชีวิตประจำวัน โดยประยุกต์ใช้ปัจจัยทางบวกดังกล่าวในการช่วยก้าวข้ามผ่านความเปลี่ยนแปลงทั้งของตนเองและสภาพแวดล้อม ประกอบกับการสร้างอัตลักษณ์ใหม่ รวมถึงการค้นหาคำหมายและคุณค่าของชีวิต อย่างไรก็ตามการวิจัยนี้เป็นการเก็บและการวิเคราะห์ข้อมูล

จากผู้สูงอายุที่อยู่อาศัยในย่านชุมชนเก่า ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ เพียงพื้นที่เดียว ซึ่งเป็นเพียงกลุ่มบุคคลหนึ่งในบริบทพื้นที่หนึ่งเท่านั้นจึงมีลักษณะเฉพาะเจาะจงในเชิงลึก รวมถึงผลการวิจัยที่ได้รับอาจมีความแตกต่างกันกับพื้นที่อื่นจึงทำให้ไม่สามารถใช้อธิบายถึงกลุ่มบุคคลในพื้นที่อื่นได้ ซึ่งการวิจัยครั้งต่อไปอาจมีการศึกษาประสบการณ์ทางจิตใจของผู้สูงอายุในการดำเนินชีวิตท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่อื่น ๆ เพื่อเป็นการสร้างองค์ความรู้รองรับกระบวนการกลาย เป็นเมืองและการกลายเป็นสังคมสูงวัยโดยสมบูรณ์ของประเทศไทย

รายการอ้างอิง

- กิจการผู้สูงอายุ, กรม. (2563). สถิติผู้สูงอายุของประเทศไทย 77 ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2562. สืบค้น 20 เมษายน 2565, จาก www.dop.go.th/th/know/side/1/1/275
- กิจการผู้สูงอายุ, กรม. (2565). สถิติผู้สูงอายุ สัญชาติไทย และมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน มกราคม 2565. สืบค้น 20 เมษายน 2565, จาก www.dop.go.th/th/know/side/1/1/1159
- กองจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม. (2565). ย่านชุมชนเก่า. สืบค้น 20 เมษายน 2565, จาก <https://nced.onep.go.th>
- โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์. (2550). การสูงวัยกับคุณภาพของชีวิต มุมมองสุขภาพใน กระบวนการต้นใหม่. การประชุมวิชาการแห่งชาติด้านสูงวัยและผู้สูงอายุในโอกาส 60 ปี, 11 เมษายน 2550. คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร.
- ชมพูนุท ศรีจันทร์นิล. (2560). การวิเคราะห์เชิงปรากฏการณ์วิทยาแบบตีความ: ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพสำหรับการวิจัยทางด้านจิตวิทยา. วารสารศึกษาศาสตร์. 28(3), 1-13.
- ทศพล คชสาร (2557). การย้ายถิ่นเข้าและการปรับตัวของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่). สืบค้นจาก <https://doi.nrct.go.th>
- นฤพนธ์ ตังวิเศษ. (2565.) มานุษยวิทยาของสังคมสูงวัย Anthropology of Aging Society. สืบค้น 20 กรกฎาคม 2565, จาก <https://www.sac.or.th/portal/th/article/detail/350>
- บุญทริก เขมาชีวะ. (2562). วัตถุประสงค์และการส่งเสริมสุขภาพ: โครงการนำร่องสำหรับผู้สูงอายุ ณ พิพิธภัณฑสถานศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ. วารสารสังคมวิทยา มานุษยวิทยา. 38(1), 83-106.
- ปณิธิ บรรวาร์. (2557). พฤติกรรม: บทบาทของกลุ่มผู้สูงอายุและ “ทุน” ที่ใช้ในการขับเคลื่อนงานด้านผู้สูงอายุ. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 31(3), 97-119.
- ประเสริฐ อัสสันตชัย. (2562). การสูงวัยอย่างมีสุขภาพดี. ใน วีรศักดิ์ เมืองไพศาล (บรรณาธิการ). ประเด็นท้าทายและทางแก้สำหรับการสูงวัยอย่างมีสุขภาพดี. พิมพ์ครั้งที่ 2. (น. 1-12). กรุงเทพฯ: พุฒนิทรรณและเวชศาสตร์ผู้สูงอายุไทย.

- ปลายอ้อ ชนะนนท์. (2529). **บทบาทนายทุนพ่อค้าที่มีต่อการก่อและขยายตัวของทุนนิยมภาคเหนือของประเทศไทย พ.ศ. 2464-2523** (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สืบค้นจาก <https://dric.nrct.go.th>
- ปานเนตร ปางพุดพิงค์. (2562). นโยบายสุขภาพเพื่อส่งเสริมการสูงวัยอย่างมีสุขภาพดี. ใน **วีรศักดิ์ เมืองไพศาล (บรรณาธิการ). ประเด็นท้าทายและทางแก้สำหรับการสูงวัยอย่างมีสุขภาพดี**. พิมพ์ครั้งที่ 2. (น. 12-16). กรุงเทพฯ: พญณาวิทยาและเวชศาสตร์ผู้สูงอายุไทย.
- มะลิวัลย์ บุชชงค์. (2544). **การปรับตัวด้านเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุที่อยู่ในชุมชนเมืองเชียงใหม่**. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. สืบค้นจาก <https://dric.nrct.go.th>
- ไพโรจน์ คงทวีศักดิ์. (2563). เมืองเชียงใหม่กับโลกาภิวัตน์ที่หลากหลาย. **วารสารสังคมศาสตร์**. 32(1), 1-41.
- ศรีเลา เกษพรหม. (2551). **วิถีชีวิตคนเมือง**. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. (2562). ทรัพยากรชุมชนและบทบาทครอบครัวในการเสริมสร้างการเป็นผู้สูงอายุที่มีสุขภาพที่ดี. ใน **วีรศักดิ์ เมืองไพศาล (บรรณาธิการ). ประเด็นท้าทายและทางแก้สำหรับการสูงวัยอย่างมีสุขภาพดี**. พิมพ์ครั้งที่ 2. (น. 53-61). กรุงเทพฯ: พญณาวิทยาและเวชศาสตร์ผู้สูงอายุไทย.
- สมชาย ชัยจันทร์. (2562). **วิถีชุมชน: พื้นที่ประกอบสร้างอัตลักษณ์เชิงคุณค่าของผู้สูงอายุ**. **วารสารพยาบาลบรมราชชนนี สุพรรณบุรี**. 2(2), 12-21.
- สามารถ สุวรรณรัตน์. (2558). **อนาคตของเมืองเชียงใหม่: ในการขับเคลื่อนการพัฒนาโดยภาคประชาสังคม**. สืบค้น 20 เมษายน 2565, จาก slideshare.net/FURD_RSU/ss-53543202
- สโรชพันธุ์ สุภาวรรณ. (2559). ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันกับการต่อรองอัตลักษณ์ของผู้สูงอายุ. **วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์**. 42(2), 34-58.
- สโรชพันธุ์ สุภาวรรณ และชไมพร กาญจนกิจสกุล. (2557). การประกอบสร้างภาพลักษณ์ของผู้สูงอายุ. **วารสารสังคมศาสตร์**. 10(1), 93-136.
- สำนักอัยการสูงสุด. (2558). **กฎหมายเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า**. สืบค้น 20 เมษายน 2565, จาก https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/elaw_parcy/ewt_dl_link.php?nid=1709
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2565). **ทะเบียนย่านชุมชนเก่าในพื้นที่ภาคเหนือ**. สืบค้น 20 เมษายน 2565, จาก www.onep.go.th
- อภิชาติ ศรีอรุณ. (2520). **แนวทางการพัฒนาเมืองเก่าของเชียงใหม่** (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร. สืบค้นจาก <http://www.thapra.lib.su.ac.th>
- Arani, Z. A., Zanjari, N., Delbari, A., Foroughan, M., & Harouni, G. G. (2021). How do iranian older adults define place attachment? a qualitative study. **Health Promotion Perspectives**. 11(2), 186-193.

- Arani, A. Z., Zanjari, N., Delbari, A., Foroughan, M., & Harouni, G. G. (2022). Place attachment and aging: A scoping review. **Journal of Human Behavior in the Social Environment**. 32(5), 91-108.
- Asiri, S., Foroughan, M., FadayeVatan, R., Rassouli, M., & Montazeri, A. (2019). Psychometric properties of the persian version of the gerotranscendence scale in community-dwelling older adults. **Educational Gerontology**. 45(10), 636-644.
- Bornstein, M. H. (2018). Developmental tasks. In Bowler, G. & Weinraub, M. (Ed.), **Lifespan Human Development**. (pp. 597-598). Thousand Oaks: SAGE Publications Inc.
- Breheny, B., & Griffiths, Z. (2017). "I had a good time when I was young": Interpreting descriptions of continuity among older people. **Journal of Aging Studies**. 41, 36-43.
- Butler, J., & Ciarrochi, J. (2007). Psychological acceptance and quality of life in the elderly, **Quality of Life Research**. 16(4), 607-615.
- Cookman, C. (1996). Older people and attachment to things, places, pets, and ideas. **The Journal of Nursing Scholarship**. 28(3), 227-231.
- Cookman, C. (2005). Attachment in older adulthood: concept clarification. **Journal of Advanced Nursing**. 50(5), 528-535.
- Dixon, A. (2020). **The age of ageing better? A manifesto for our future**. London: Green Tree.
- Frankl, V. E. (1992). **Man's search for meaning: An introduction to logotherapy**. (4th ed.). Massachusetts: Beacon Press.
- Geddes, E. K., & Macaskill, A. (2016). Voices of the well-elderly: A qualitative study of psychological strengths and well-being. **International Journal of Behavioral Science**. 11(2), 21-30.
- Gupta, A., & Kohli, S. (2011). Adjustment patterns and anxiety in community dwelling elderly: Exploring the gender differences. **Journal of Mental Health and Human Behaviour**. 16(1), 29-32.
- Morgan, T., Wiles, J., Park, H. J., Maxwell, T.M., Dewes, O., Black, S., Williams, L., & Gott, M. (2021). Social connectedness: what matters to older people?. **Ageing & Society**. 41(5), 1126-1144.
- Roy, Sr. C., & Andrews, H. (1999). **The Roy adaptation model**. (2nd ed.). Stamford CT; Appleton & Lange.

- Lefebvre, H. (1991). The production of space. In Giesking, J. J., & Mangold, W. (Eds), **The people, place, and space reader.** (pp. 291-297). London: Routledge.
- Schroots, J. F. (1996). Theoretical developments in the psychology of aging. **The Gerontologist.** 36(6), 742-748.
- Smith, J. A. (2011). Evaluating the contribution of interpretative phenomenological analysis. **Health Psychology Review.** 5(1), 9-27.
- Smith, J. A. (2019). Participants and researchers searching for meaning: Conceptual developments for interpretative phenomenological analysis. **Qualitative Research in Psychology.** 16(1), 2, 166-181.
- Tornstam, L. (2011). Maturing into Gerotranscendence. **Journal of Transpersonal Psychology.** 43(2), 166-180.
- Wahl, H-W., & Ehni, H-J. (2020). Advanced old age as a developmental dilemma: An in-depth comparison of established fourth age conceptualizations. **Journal of Aging Studies.** 55, 1-9.
- Westerhof, G. J., Bohlmeijer, E. T., & McAdams, D. P. (2017). The relation of ego integrity and despair to personality traits and mental health. **Journals of Gerontology: Psychological Sciences.** 72(3), 400-407.
- Wiles, L., Leibing, A., Guberman, N., MSW, Reeve, J., & Allen, R. (2011). The meaning of “aging in place” to older people. **The Gerontologist.** 52(3), 357-366.
- Wiles, J. L., Allen, R. E. S., Palmer, A. J., Hayman, K. J., Keeling, S., & Kerse, N. (2009). Older people and their social spaces: A study of well-being and attachment to place in aotearoa new zealand. **Social Science & Medicine.** 68(4), 664-671.